

ÖTÜKEN

TÜRK DÜNYASI
KÜLTÜRÜ

-2-

Bayram Durbilmez

YAYIN NU: 1383
KÜLTÜR SERİSİ: 805

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 16267

ISBN: 978-605-155-783-0

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Editör: Ayşegül Büşra Çalık

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Karakiş Basım

Baskı: ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

Göztepe mah. Kazım Karabekir cad. No: 32
Mahmutbey-Bağcılar/İSTANBUL
Tel: (0212) 446 38 88 Pbx • Faks: (0212) 446 38 90
Sertifika Numarası: 10766

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

BAYRAM DURBİLMEZ; Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğdu (1968). İlk ve ortaokulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta, yükseköğrenimini ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okudu. 1991'de araştırma görevlisi, 1999'da öğretim görevlisi, 2009'da yardımcı doçent, 2010'da doçent, 2018'de profesör oldu. Hâlen NEVÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın desteğiyle Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan Azerbaycan Nazırlar Kabineti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde (1993-1994) ve Ahmet Yesevi Vakfı'nın desteğiyle Kazakistan'ın Türkistan, Kentav ve Çimkent şehirlerinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde (1999- 2000) misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Askerlik görevini -kısa dönem- Samsun'da tamamladı (2000).

Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, KKTC, Tataristan / Rusya, Yakutistan/ Rusya, Altay Cumhuriyeti / Rusya, Kırım / Ukrayna, Romanya, Almanya, Polonya, Rusya gibi pek çok ülkede de araştırmalar, incelemeler yaptı. Yurt içinde ve yurt dışında 100 civarında 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelere yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu. Âşık Edebiyatı, Tekke/ Derviş Edebiyatı, Türk Dünyası Halk Bilimi ve Türk Dili konularında 12 araştırma-inceleme kitabı, 15 ortak kitap/ kitap bölümü yayımlandı.

Gelenekli Türk anlatıları ve Türk dünyası halk bilimi konulu kitapları: *Gelenekli Türk Anlatıları-1*, Ötüken Yay.: İstanbul, Mart 2017; 2. baskı, Ötüken Yay.: İstanbul, Temmuz 2017), *Türk Dünyası Kültürü* (Ötüken Yay.: İstanbul, Eylül 2017, 2. baskı, Ötüken Yay.: İstanbul, Ekim 2018).

Âşık edebiyatı şiir sanatı ve gelenekleri konulu araştırma-inceleme kitapları: *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri* (1998, 5. Baskı, Ankara: Akçağ Yay., 2018.), *Âşık Hasretî'nin Şiir Sanatı* (Kayseri, 2015), *Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Ankara, 2016), *Karşılı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Kayseri, 2014), *Âşık Türkmenoğlu/ Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme* (Kayseri, 2015).

Derviş (tekke) edebiyatı konulu araştırma-inceleme kitabı: *Derviş Tarzı Türk Edebiyatı ve Sıdkı Baba* (3. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yay.: İstanbul 2019).

Âşık edebiyatı temsilcileri ve değişik konulardaki âşık şiirleri ile ilgili araştırma-inceleme kitapları: *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs* (Geçit Yay.: Kayseri, 1999), *Âşık Meydanı / Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Örnekler* (Laçın Yay.: Kayseri, 2000), *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu* (Laçın Yay.: Kayseri, 2013), *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler* (Kültür Ajans Yay.: Ankara, 2007).

Dil ve edebiyat konulu ortak kitaplarından bazıları: *Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım* (H. Yeniçeri, U. Çakır, S. Koç ve K. Deniz ile / Gazi Kitabevi Yay.: Ankara, 2011), *Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları/ Bilgi Şöleni Bildirileri*, (N. Özkan ile / TDK Yay.: Ankara, 2014), *Destanlarla Erzincan*, (B. S. Özsoy ve N. Aslan ile/ Erciyes Üniversitesi Yay.: Kayseri, 1992). Akademik çalışmalarından başka kültür ve sanat ağırlıklı çeşitli kitapları ve makaleleri de mevcuttur.

Araştırma-inceleme çalışmalarından dolayı aldığı ödüllerden bazıları: *Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü* (1994), *Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2002), *Folklor Araştırmaları Kurumu- Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü* (2003), *Âşıklık Geleneğine Hizmet Ödülü* (2004), *Türklük Bilimine Hizmet Ödülü* (2006), *Motif Vakfı- Halk bilimi Teşvik Ödülü* (2005), *Yazarlar Birliği Kayseri Şubesi- İnceleme Ödülü* (2007), *TÜBİTAK- Yayın Teşvik Ödülü* (2009, 2010, 2013, 2016), *YOFSAD- Yozgat Folkloruna Hizmet Ödülü* (2015). Evli ve iki çocuk babasıdır.

Türklük bilimine ve Türk dünyası kültürüne
öncü çalışmalarda bulunan değerli hocam
Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'a saygıyla...

İÇİNDEKİLER

Söz Başı 13

BİRİNCİ BÖLÜM: DESTAN KÜLTÜRÜ

I. MİTTEN EFSANEYE, EFSANEDEN DESTANA: KAZAKİSTAN'DA KORKUT ATA VE KORKUT KÜYÜ

1. Kazakistan'da Yapılan Korkut Ata Konulu Çalışmalar	20
1.1. Kitâb-ı Dedem Korkut Konulu Çalışmalar	20
1.2. Korkut Anlatıları İle İlgili Çalışmalar	20
1.3. Korkut Küyleri Konusundaki Çalışmalar	22
1.4. Korkut Konusunda Yapılan Genel Çalışmalar	22
2. Korkut Ata Efsaneleri ve Korkut Küyü	23
2.1. Korkut'un Doğumu	26
2.2. Korkut'un Ailesi	27
2.3. Korkut'un Kopuzu	28
2.4. Korkut'un Bineği Jelmaya	28
2.5. Korkut'un Janalgış [Azrail] ile Yaptığı Mücadeleleri	29
2.6. Korkut'un Bilgeliği	29
2.7. Korkut'un Bestelediği Küyler	29
2.8. Korkut'un Ölümü	30
2.9. Diğerleri	30
3. Kazakistan'da Yapılan Değerlendirmeler	30
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç	32
5. Kaynaklar	34

II. "OZAN" KAVRAMI ETRAFINDA DEDE KORKUT ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

1. Ozan Kavramı	39
2. Dede Korkut Kitabında Ozan	42
3. Ozan Sanatı ve Dede Korkut	45
3.1. Ozanlığa Yönelme Biçimleri ve Usta-Çıracak İlişkisi	47
3.1.1. Dolu İçme	47
3.1.2. Usta-Çıracak İlişkisi	49
3.2. Kopuz Çalma	50
3.3. Doğmaca Şiir Söyleme	56
3.4. Hikâye Anlatma	57
3.5. Diğer Özellikler	58
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç	60
5. Kaynaklar	62

III. ALTAY DESTANLARINDA MİTOLOJİK BİR SAYI: DOKUZ

1. Altay Destanları	64
2. Mitolojik Bir Sayı: Dokuz	67
3. Altay Destanlarında Dokuz	70
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç	75
5. Kaynaklar	78

IV. KIRGIZ DESTANCIARINDA VE DESTANLARINDA RÜYA MOTİFİ

1. Rüyaların Çeşitleri ve Özellikleri	80
2. Destancıların Gördükleri Rüyalar ve Bu Rüyaların Destanlarla İlişkisi	84
3. Destan Metinlerinde Yer Alan Rüyalar ve İşlevleri	90
4. Genel Değerlendirme ve Sonuç	94
5. Kaynaklar	95

İKİNCİ BÖLÜM: ATASÖZÜ KÜLTÜRÜ

I. TÜRK DÜNYASINDAKİ KÜLTÜREL GELİŞMELER İÇİNDE BİRLEŞTİRİCİ BİR UNSUR: ORTAK ATASÖZLERİ (TÜRKİYE VE KAZAKİSTAN SAHASI ATASÖZLERİNDEN ÖRNEKLERLE)

1. Akraba Dil, Lehçe ve Şivelerin Öğretimi.....	99
2. Türk Dünyasında Ortak Atasözleri: Türkiye ve Kazakistan'dan Derlenen Örneklerle	102
2.1. Yapı, Söz Varlığı ve Anlam Bakımından Aynı Olanlar	103
2.2. Yapı ve Anlam Bakımlarından Yakın Olanlar	107
2.3. Anlam Bakımından Aynı/ Benzer, Yapıları Farklı Atasözleri	118
2.4. Yapı Bakımından Aynı, Anlamları Farklı Atasözleri	119
3. Genel Değerlendirme ve Sonuç.....	121
4. Kaynaklar	122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BİLMECE KÜLTÜRÜ

I. KAZAKİSTAN'DA JUMBAK GELENEĞİ ÜZERİNE BAZI TESPİTLER VE JUMBAK KONULU ÇALIŞMALAR

1. Jumbak Geleneği Üzerine Bazı Tespitler	127
2. Jumbaklar Üzerine Yapılan Çalışmalar.....	129
3. Jumbaklar Üzerine Yapılan Tasnifler	133
4. Jumbaklar Üzerine Türkiyede Yapılan Çalışmalar	134
5. Sonuç.....	135
6. Kaynaklar	136

II. KAZAKİSTAN'DAN DERLENEN MANZUM BİLMECELERİN ŞİİRLİK YAPI ÖZELLİKLERİ VE BİR TASNİF DENEMESİ

1. Nazım Birimi	140
2. Vezin	143
2.1. Hece Kalıplarının Kullanım Oranları	143
2.2. Vezinsiz Bilmecelerin Nazım Birimlerine Göre Kullanım Oranları.....	144
3. Kafiye Örgüleri	148
3.1. İki Dizelilerde (Beyitlerde).....	149
3.2. Üç Dizelilerde (Üçlüklerde)	149
3.3. Dört Dizelilerde (Dörtlüklerde)	149
3.4. Beş Dizelilerde (Beşliklerde).....	149
3.5. Altı Dizelilerde (Altılıklerde).....	150
3.6. Yedi Dizelilerde (Yediliklerde).....	150
3.7. Sekiz Dizelilerde (Sekizliklerde).....	150
4. Kafiye Yapısı	150
4.1. Mısra İçi Kafiye (İç Kafiye)	151
4.1.1. Yarım Kafiye.....	151
4.1.2. Tam Kafiye.....	151
4.1.3. Zengin Kafiye	151
4.1.4. Cinashlı Kafiye	151
4.1.5. Redif	152
4.2. Mısra Başı Kafiye (Baş Kafiye).....	152
5. Bilmecelerin Şiirlik Yapıları Bakımından Tasnifi.....	153
5.1. İki Dizeliler (Beyitler).....	153
5.1.1. Beş Heceliler	153
5.1.2. Altı Heceliler	154
5.1.3. Yedi Heceliler	155
5.1.4. Sekiz Heceliler.....	155
5.1.5. Dokuz Heceliler.....	157

5.1.6. Dokuz Heceliler	158
5.1.7. On Heceliler	158
5.1. 8. On bir Heceliler	158
5.1.9. On dört Heceliler.....	158
5.1.10. Vezinsiz Olanlar.....	158
5. 2. Üç Dizeliler (Üçlükler).....	160
5.2. 1. Beş Heceli	160
5.2. 2. Yedi Heceli.....	160
5.2. 3. Sekiz Heceli	160
5.2. 4. Vezinsiz Olanlar.....	160
5. 3. Dört Dizeliler (Dörtlükler)	161
5.3. 1. Üç Heceliler.....	161
5.3. 2. Dört Heceliler.....	161
5.3. 3. Yedi Heceliler	162
5.3. 4. Sekiz Heceliler.....	164
5.3. 5. On bir Heceliler	165
5.3. 6. Vezinsiz Olanlar.....	169
5.4. Beş Dizeliler (Beşlikler)	171
5.4. 1. Yedi Heceliler	171
5.4. 2. Vezinsiz	171
5.5. Altı Dizeliler (Altılıkler)	171
5.5. 1. Yedi Heceli.....	171
5.5. 2. Vezinsiz Olanlar.....	172
5.6. Yedi Dizeliler (Yedilikler)	172
5.6. 1. Yedi Heceliler	172
5.6. 2. On bir Heceliler	173
5.6. 3 Vezinsiz	173
5.7. Sekiz Dizeliler (Sekizlikler).....	173
5.7. 1. Dört Heceli	173
5.7. 2. On bir Heceli.....	174
6. Genel Değerlendirme ve Sonuç.....	174
7. Kaynaklar	176
7.1. Yazılı Kaynaklar	176
7.2. Sözlü Kaynaklar.....	177

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM :BAYRAM KÜLTÜRÜ

I. TÜRK KÜLTÜRÜNDE YENİGÜN / NEVRUZ BAYRAMI	
1. Türk Kültür Dünyasında Yenigün ile İlgili Adlandırmalar.....	181
2. Yenigün Bayramının Kültür ve İnanç Kökleri.....	182
3. Türk Dünyası Edebiyatlarında Yenigün Bayramı.....	183
4. Sonuç.....	187
5. Kaynaklar	188

BEŞİNCİ BÖLÜM: ÂŞIK EDEBİYATI KÜLTÜRÜ

I. ÂŞIK VEYSELİN ŞİRLERİNDE MİLLİ BİRLİK FİKRİ VE TÜRK DÜNYASI	
1. Âşık Veysel	193
2. Millî Birlik Fikri.....	196
3. Türk Dünyası	202

4. Sonuç.....	206
5. Kaynaklar	206
II. KIBRIS KONULU AŞIK TARZI ŞİİRLER ÜZERİNE BİR İNCELEME: YOZGATLI HALK ŞAİRLERİNDEN ÖRNEKLERLE	
1. Yozgatlı Halk Şairleri.....	207
2. Kıbrıs Konulu Şiirlerin Tahlili	209
2.1. Kıbrıs'ın Güzellikleri	210
2.2. Kıbrıs Türklerine Yapılan Zulümler	210
2.3. Kıbrıs Kahramanları: Mücahitler ve Mehmetçikler.....	211
2.3.1. Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel.....	212
2.3.2. Rauf Denктаş.....	212
2.3.3. Bülent Ecevit	213
2.3.4. Dr. Burhan Nalbantođlu	213
2.3.5. Albay Rıza Vuruşkan.....	213
2.3.6. Albay Halil İbrahim Karaođlanođlu.....	214
2.3.7. Pilot Binbaşı Fehmi Ercan.....	214
2.3.8. Osman Fazıl Polat Paşa	214
2.3.9. Hasan Cafer.....	214
2.4. Türkiye Türklerinde Kıbrıs Sevgisi.....	214
2.5. Barış Harekâtı.....	215
2.6. Barış Arzusu.....	216
2.7. Günümüzdeki Durum	216
3. Örnek Metinler.....	216
3.1. Kıbrıs Destanı	216
3.2. Kıbrıs Destanı	218
3.3. Yavru Vatanımız	218
3.4. Yurdunu Aldı	219
3.5. Bir Gecede	220
3.6. Rauf Denктаş.....	220
3.7. Kıbrıs Türk'tür.....	222
3.8. Mehmetçik Kıbrıs'ta.....	223
3.9. Ecevit.....	224
3.10. Kıbrıs.....	225
3.11. Kıbrıs Destanı	226
3.12. Kıbrıs Türk Kahramanlarına Tarihler.....	228
3.13. Rauf Denктаş'ın Vefatı	230
3.14. Denктаş'ın Vefatına Tarih.....	231
3.15. Kıbrıs Destanı	232
4. Sonuç.....	233
5. Kaynaklar	234
Dizin.....	236

SÖZ BAŞI

TÜRK KÖKENİNDEN gelen ve Türk kültürü ile beslenen Türk boylarını bir ağacın kollarına benzetirsek, bu Türk boyları ile birlikte -aralarında doku uyumu bulunduğu için- bu ağaca aşıl原因an akraba topluluklar da “Ulu Türk Ağacı”nı oluşturur.

Türk dilinin çeşitli lehçe, şive ve ağızlarını konuşan; ortak kültür ve edebiyatı olan, aralarında ortak töre, gelenek ve görenekler bulunan topluluklar -birbirlerinden çok uzak coğrafyalarda ve farklı devlet sistemlerinde yaşıyor olsa bile- ortak bir kültür dünyasına sahiptir. Üç kıtaya yayılmış Türk soylu kavimler ile ortak Türk kültürüne mensup akraba topluluklar hep birlikte “Türk milleti”ni oluşturur. Bu sebeple, Türk kültür dünyasına mensup Türk boylarının ve akraba toplulukların bütününe “Türk Dünyası” adı verilir. Türk Dünyasını oluşturan Türk boyları ve akraba topluluklarının ortak kültür mirasları ve sözlü edebiyat ürünleri “Türk Dünyası Kültürü”nü oluşturur.

Geniş bir okuyucu kitlesi tarafından ilgiyle karşılanan “Türk Dünyası Kültürü-1” adlı kitabımızdan sonra, hazırladığımız “Türk Dünyası Kültürü-2” adlı kitapta destanlar, atasözü, bilmece, Nevruz / Yenigün Bayramı ve Türk Dünyası konusunda söylenen / yazılan âşık tarzı şiirlerle ilgili araştırmalara / incelemelere yer verilmektedir. Türk halk bilimi, Türk kültür tarihi, dinler tarihi, sosyoloji gibi alanında uzmanlaşanlara ve Türk Dünyasına ilgi duyan herkese yararlı olması beklen bu kitap “*Destan Kültürü*”, “*Atasözü Kültürü*”, “*Bilmece Kültürü*”, “*Bayram Kültürü*” ve “*Âşık Edebiyatı Kültürü*” başlıklarını taşıyan beş bölümden oluşmaktadır.

“*Destan Kültürü*” başlıklı “Birinci Bölüm”de; “*Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan’da Korkut Ata ve Korkut Küyü*”, “*Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme*”, “*Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz*” ile “*Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi*” başlıklarından oluşan dört araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırmalardan ilki “*Mitten Efsaneye, Efsaneden Destana: Kazakistan’da Korkut Ata ve Korkut Küyü*” adını taşır. 1999- 2000 yılları arasında, Kazakistan’da sözlü kaynaklardan derlenen veriler ile birlikte yazılı kaynaklardan elde edilen bilgiler birleştirilerek ortaya konan bu araştırmada örnekleme yoluyla değerlendirmeler yapılmaktadır. Kazakistan’da küyün / ezginin yaratıcısı, müziğin atası ve efsane kahramanı olarak kabul edilen Korkut Ata hakkındaki bu araştırmada Kazakistan’da yapılan Korkut Ata konulu çalışmalar, Korkut Ata efsaneleri ve Korkut küyü, Korkut Ata anlatıları ile ilgili Kazakistan’da yapılan değerlendirmeler üzerinde durulmakta; Korkut’un doğumu,

Korkut'un ailesi, Korkut'un kopuzu, Korkut'un bineği Jelmaya, Korkut'un Janalgış [Azrail] ile yaptığı mücadeleler, Korkut'un bilgeliği, Korkut'un ölümü vd. gibi mitolojik özellikler taşıyan efsaneler tasnif edilerek değerlendirilmektedir. Bilindiği gibi, destandan hikâyeye geçiş sürecinde kaydedilen Korkut Ata / Dede Korkut anlatılarından bir kısmı "Dede Korkut Kitabı"nda toplanmıştır. Vatikan ve Dresten nüshaları bulunan bu kitabın giriş kısmında verilen Korkut Ata ile ilgili bilgiler, onun "ozan" kavramı etrafında değerlendirilmesi gerektiğini ve ozan sanatının ilk güçlü temsilcisi olduğunu düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle yapılan "*Ozan Kavramı Etrafında Dede Korkut Üzerine Bir Değerlendirme*" başlıklı araştırmada "ozan" kavramının anlamı, ozan kavramıyla temsil edilen sanatçıların özellikleri ve işlevleri, Dede Korkut'un ozan sanatı içindeki yeri incelenmektedir.

Destanlarda geçen mitolojik motifler arasında sayıların önemli bir yer tuttuğu görülür. Gizemli olduğuna inanılan ve kutlu sayılan sayılar, mitolojik dönemden günümüze kadar süregelen halk inanışlarında ve sözlü kültür ürünlerinde yaygındır. Bu sebeple, Türk Dünyası ortak kültür değerlerinin tespiti araştırmalarında mitolojik sayılara da özel bir yer ayırmak gerekmektedir. Türk Dünyası sözlü kültür ürünlerinde yaygın olarak kullanılan ve özel anlamlar yüklenen gizemli sayılardan biri de "dokuz"dur. Bu sayıya yüklenen simgelik anlamların en zengin örnekleri Altay halk inanışlarında ve destanlarında yer almaktadır. "*Altay Destanlarında Mitolojik Bir Sayı: Dokuz*" başlıklı araştırmada Altay destanları hakkında genel bilgiler verilmekte, dokuz sayısının mitolojik anlamları ve Altay destanlarında geçen dokuz sayısı ile ilgili kullanımlar sayı simgeliği açısından incelenmektedir.

Rüya motifinin kökenleri Kam / Şaman inanışlarına dayanır. Mitolojik dönemde oluşmaya başlayan, kabul edilen çeşitli din ve inanışlarla tarih boyunca gelişen rüya motifi İslâmî unsurlarla zenginleşir. Ortak kültür unsurlarıyla şekillenen kültürel rüyalar, Türk Dünyası destancıları ve destanlarının genelinde olduğu gibi Kırgız destancıları ve destanlarında da önemli bir yer tutar. "*Kırgız Destancılarında ve Destanlarında Rüya Motifi*" başlıklı araştırmada rüyaların çeşitleri, özellikleri, destancıların gördükleri rüyalar, bu rüyaların destanlarla ilişkisi, destan metinlerinde yer alan rüyalar ve işlevleri -Kırgız destancılarından ve destanlarından- örneklerle incelenmektedir.

Yüzyıllar boyunca uzak coğrafyalarda, farklı sistemlerle yönetilen devletlerde yaşayan Türk boyları ve akraba toplulukları arasında çok sayıda atasözünün ortak olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Ortak atasözleri, Türk Dünyasının ortak düşünce yapısını, karakter özelliklerini yansıtan en eski ve en yaygın sözlü edebiyat ürünlerindedir. Kökenleri tarih öncesi dönemlere kadar uzanan bu ürünler, Türk milletini oluşturan Türk boyları ve akraba topluluklarının ortak töre, gelenek, görenek, inanış ve davranışlarını yansıtır. "*Atasözü Kültürü*" başlıklı "İkinci Bölüm"de "*Türk Dünyasındaki Kültürel Gelişmeler İçinde Birleştirici Bir Unsur: Ortak Atasözleri (Türkiye ve Kazakistan Sahası Atasözlerinden Örneklerle)*" başlıklı bir araştırmaya yer verilmektedir. Bu araştırmada akraba dil, lehçe ve şivelerin öğretimi; bu öğretimde ortak atasözlerinden yararlanılması ele alınmaktadır. Türkiye ve Kazakistan'dan derlenen örnekler üzerine yapılan

incelemede ortak atasözleri yapı, söz varlığı ve anlam bakımından karşılaştırılarak değerlendirilmektedir.

Türk Dünyasının ortak sözlü kültür mirası içinde yer alan bilmece, kökeni mitolojik döneme kadar uzanan sözlü edebiyat türlerinden biridir. “*Bilmece Kültürü*” başlıklı “Üçüncü Bölüm”de “*Kazakistan’da Jumbak Geleneği Üzerine Bazı Tespitler ve Jumbak Konulu Çalışmalar*” ile “*Kazakistan’dan Derlenen Manzum Bilmecelerin Şiirlik Yapı Özellikleri ve Bir Tasnif Denemesi*” başlıklı iki araştırma / inceleme yer almaktadır. Görüldüğü gibi, bu bölümde yer alan iki araştırma da Kazakistan sahası bilmeceleri ile ilgilidir. Çünkü Türk Dünyasında ve akraba topluluklarda bilmece geleneğinin canlı ve bilmece varlığının zengin olduğu ülkelerden biri de Kazakistan’dır. İlk çalışmada Kazakistan’da “jumbak” terimiyle karşılanan bilmece geleneği üzerine tespitler, jumbaklar üzerine Kazakistan’da yapılan çalışmalar, jumbakların tasnifi ve Kazak Türklerinin jumbakları üzerine Türkiye’de yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. İkinci çalışmada Kazakistan’dan derlenen 202 manzum bilmecenin şiirlik yapı özellikleri ortaya konulmakta ve bu bilmeceler yapıları bakımından tasnif edilmektedir. Bilmecelerin şiirlik yapı özellikleri belirlenirken nazım birimi, vezin, kafiye örgüsü ve kafiye yapısı gibi biçime ait unsurlar araştırılmaktadır. Manzum bilmeceler üzerine yapılacak metin merkezli araştırmalarda genel değerlendirmeler yerine istatistik yöntemlerden de yararlanmanın daha doğru bir yaklaşım olacağı düşünüldüğü için araştırmada istatistik çözümleme yönteminde de yararlanılmaktadır.

Toplulukları millet hâline getiren ve millet olma şuurunu diri tutan millî kültür köprüleri arasında bayramlar da belirgin bir yer tutar. “*Bayram Kültürü*” başlıklı “Dördüncü Bölüm”de; Türk kültür dünyasında Yenigün ile ilgili adlandırmalar, Yenigün bayramının kültür ve inanç kökleri ile Türk Dünyası edebiyatlarında Yenigün bayramı araştırılmakta, elde edilen verilerden hareketle –kısaca- değerlendirmeye gidilmektedir.

“Kam Sanatı”ndan “Ozan Sanatı”na, “Ozan Sanatı”ndan “Âşık Sanatı”na; Dede Korkut’tan Âşık Veysel’e uzanan çizgide zengin bir âşık edebiyatı kültürü ortaya çıkmıştır. Özellikle Azerbaycan, Anadolu ve Balkanlarda “Âşık” adıyla anılan bu kültürün temsilcileri hemen her konuda şiirler söyler / yazar. Toplumun “gözcüsü” ve “sözcüsü” durumundaki bu halk şairlerinin şiirleri / destanları arasında Türk Dünyası konusuna da özel bir yer verildiği görülür. “*Âşık Edebiyatı Kültürü*” başlıklı “Beşinci Bölüm”de iki araştırma yer almaktadır. “*Âşık Veysel’in Şiirlerinde Millî Birlik Fikri ve Türk Dünyası*” başlıklı çalışmada Âşık Veysel, Âşık Veysel’in şiirlerinde millî birlik fikri ve Türk Dünyası konusu incelenmektedir. “*Kıbrıs Konulu Âşık Tarzı Şiirler Üzerine Bir İnceleme: Yozgatlı Halk Şairlerinden Örneklerle*” başlıklı çalışmada ise Yozgatlı on halk şairi tarafından söylenen / yazılan Kıbrıs konulu on dört beş destanın / âşık tarzı şiirin “Sistematik Tahlil Yöntemi” kullanılarak çözümlemesi yapılmaktadır.

Türk Dünyası Kültürü konusundaki araştırmalarımızın bir kısmından oluşan “Türk Dünyası Kültürü-1” ve “Türk Dünyası Kültürü-2” adlı bu kitaplardan sonra yine Türk Dünyası ile ilgili bildiri ve makalelerimizden bazıları da bir araya getirilerek “Türk Dünyası Kültürü-3” adlı kitapta toplanacaktır.

Türk Dünyası Kültürü ile ilgili ikinci kitabımı, bu alanda  nc  çalışmalar yapan değerli hocam *Prof. Dr. Tuncer Gülensoy*'a armağan ediyorum. Kitabın okuyucuyla buluşmasını sağlayan Ötüken Neşriyat yetkililerine ve yayın editörü *Ayşegül Büşra alık*'a teşekkür etmeyi de görev biliyorum.

Türklük bilimine ve Türk dünyası kültürüne bir nebze bile hizmet edebilirsem bahtiyar olacağım.

Kayseri, 15 Kasım 2018

Bayram DURBİLMEZ